

DOI: [10.32702/2307-2156-2020.11.3](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.11.3)

УДК 352.07:342.553

І. В. Ксьонжик,
д. е. н., професор, професор кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет
ORCID ID: 0000-0001-5172-3821

Л. О. Потравка,
д. е. н., доцент, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування,
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»
ORCID ID: 0000-0002-0011-2286

В. М. Замковий,
магістрант другого року навчання спеціальності 281 «Публічне управління та
адміністрування», ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»
ORCID ID: 0000-0003-0627-7337

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

I. Ksonzhyk,
Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Accounting and
Taxation, Mykolayiv National Agrarian University

L. Potravka,
Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Public
Management and Administration, SHEI «Kherson State Agrarian University»

V. Zamkovyi,
Master student of the second year of study of the specialty 281 «Public Management and
Administration», SHEI «Kherson State Agrarian University»

SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF DECENTRALIZATION

У статті досліджуються актуальні проблеми соціально-економічного розвитку територіальних громад в Україні в умовах впровадження реформи децентралізації. Встановлено, що сучасна адміністративно-фінансова та секторальна децентралізація передбачає реорганізацію майнових та фінансово-господарчих відносин у соціально-економічній сфері з метою підвищення доступності умов функціонування суб'єктів господарювання, що працюють в регіонах та покращення якості життя населення територіальних громад. Підкреслено, що активізація економічного життя в регіонах визначає тенденції економічного зростання всієї країни.

Визначено, що найгострішими проблемами розвитку соціально-економічної сфери територіальних громад є невідповідність наявної в Україні системи адміністративно-територіального устрою сучасним умовам господарювання; недосконалість механізмів фінансово-бюджетного стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів;

недостатній рівень кадрового забезпечення; недосконала система територіального розміщення об'єктів інфраструктури; невпорядкованість відносин власності.

Підкреслена важливість нормативно-правового забезпечення впровадження реформи децентралізації. Продемонстровано показники, що характеризують реальний стан державної підтримки соціально-економічного розвитку територій у 2020 році, рівень власних доходів загального фонду місцевих бюджетів. Проаналізовано зростання рівня доходів загального фонду бюджетів на 1 мешканця за січень-липень 2016-2020 рр.

У статті розглянуто позитивні і негативні наслідки процесів децентралізації та їх вплив на соціально-економічний розвиток територіальних громад. Визначено, що пріоритетом територіальних громад в Україні повинно стати збереження позитивних тенденцій в економіці; створення можливостей для реалізації стратегій місцевого розвитку на інвестиційно-інноваційній основі; посилення контролю за соціально-економічним розвитком об'єднаних територій.

The current problems of the socio-economic development of territorial communities in Ukraine in the context of the implementation of decentralization reform are investigated in the article. It has been established that modern administrative, financial and sectoral decentralization involves the reorganization of property and financial and economic relations in the socio-economic sphere in order to increase the availability of conditions for the functioning of business entities working in the regions and improve the quality of life of the population of territorial communities. It was emphasized that the intensification of economic life in the regions determines the trends of economic growth of the entire country.

It has been determined that the most acute problems in the development of the socio-economic sphere of territorial communities are the discrepancy between the existing system of administrative-territorial structure in Ukraine and modern economic conditions; imperfect mechanisms of financial and budgetary stimulation of the socio-economic development of regions; insufficient level of staffing; imperfect system of territorial placement of infrastructure facilities; disorder of property relations.

The importance of the regulatory framework for the implementation of the decentralization reform was emphasized. The indicators characterizing the real state of state support for the socio-economic development of territories in 2020, the level of own revenues of the general fund of local budgets are demonstrated. The growth of the level of income of the general fund of the budget per 1 inhabitant for January-July 2016-2020 has been analyzed.

The positive and negative consequences of decentralization processes and their impact on the socio-economic development of territorial communities are considered in the article. It is determined that the priority of territorial communities in Ukraine should be the preservation of positive trends in the economy; creating opportunities for the implementation of local development strategies on an investment and innovation basis; strengthening control over the socio-economic development of the united territories.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток; територіальні громади; децентралізація; місцеве самоврядування; регіон; механізм.

Key words: socio-economic development; territorial communities; decentralization; local self-government; region; mechanism.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах реалізації в Україні реформи децентралізації ключова роль в управлінні соціально-економічним розвитком територіальних громад належить місцевим органам самоврядування. Вони координують діяльність усіх господарських структур, зокрема і об'єктів соціальної інфраструктури, беруть участь у розробці та реалізації соціальних і виробничих проектів, вирішують питання розподілу бюджетних коштів. Саме у віданні органів місцевого самоврядування знаходяться можливості створення сприятливих

умов для стимулювання економічних процесів територіальних громадах; застосування інвестиційно-іноваційного механізму, розвитку суб'єктів господарювання усіх форм власності; сприяння зростанню зайнятості населення адміністративних утворень.

Децентралізація передбачає передачу на регіональний рівень такої кількості повноважень, скільки місцева влада може прийняти задля виконання покладених на неї обов'язків, у тому числі у сфері надання публічних послуг та підвищення добробуту людей, що проживають на певній території [1].

Найбільш цікавим для дослідження є економічний аспект децентралізації, питання – яким чином децентралізація може вплинути на стимулювання економічного розвитку територіальних громад в Україні. Від успішного вирішення цього питання залежить вихід країни з кризи, рівень соціально-економічної стабілізації та темпи економічного зростання добробуту місцевих громад, успіх регіонального розвитку в цілому. Така постановка проблеми свідчить про вагоме теоретичне та практичне значення дослідження впливу децентралізації на стимулювання економічного зростання територіальних громад в Україні [2].

Сучасна адміністративно-фінансова та секторальна децентралізація передбачає реорганізацію майнових і фінансово-господарчих відносин у соціально-економічній сфері з метою підвищення доступності умов функціонування суб'єктів господарювання, що працюють в регіонах та покращення якості життя населення територіальних громад.

Аналіз останніх наукових досліджень, в яких започатковано розв'язання даної проблеми.

Методологічні проблеми соціально-економічного розвитку регіонів досліджено в працях таких зарубіжних учених, як Р. Барро, Т. Веблен, Р. Коуз, Д. Ромер, Р. Солоу, П. Самуельсон. Такі вітчизняні економісти, як Р. Білик, В. Вакуленко, В. Василенко, С. Дорогунцов, О. Єрмаков, М. Максимчук, В. Мікловда, М. Орлатий, В. Семиноженко, О. Тищенко та інші внесли вагомий внесок у розв'язання положень регіональної економіки.

Розв'язанню проблем створення територіальних громад в умовах децентралізації, удосконаленню механізму їх соціально-економічного розвитку присвятили свої дослідження Т. Бондарук, З. Варналія, О. Власюк, Г. Возняк, Т. Кваша, О. Кириленко, В. Кравченко, Н. Кузьминчук, М. Мельник, В. Роман, І. Сторонянська, М. Хвесик, І. Чугунов тощо.

Незважаючи на фундаментальні методологічні та практичні дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених, що розглядають сутність, головні принципи та фактори соціально-економічного існування територій, багато проблем, що стосуються оцінки рівня їх стану і розвитку, розробки ефективних механізмів вдосконалення структурної політики органів місцевого самоврядування, пошуку і розвитку нових конкурентних можливостей територій в контексті децентралізації, залишаються маловивченими.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження, оцінка і узагальнення впливу процесів децентралізації на соціально-економічний розвиток територіальних громад в Україні.

Вклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Соціально-економічний розвиток територіальних громад завжди був і буде виділений з усієї сукупності державних інтересів як актуальний і пріоритетний напрямок, оскільки, будучи частиною єдиної держави, вносить свій вклад в його історію, внутрішнє політичне, економічне, культурне життя, досягнення певних результатів на міжнародній арені. А організація господарської діяльності територіальних громад за допомогою взаємодії продуктивних сил своїх територій становить єдиний господарський комплекс країни. Саме активізація економічного життя в регіонах визначає тенденції економічного зростання всієї країни [3, с. 84-87].

Економічний розвиток територій створює базу і є важливим джерелом підвищення якості життя населення, оскільки в ході взаємозалежних процесів економічного розвитку створюються передумови для підвищення доходів громадян, споживання, рівня освіти і медичного обслуговування. А також створюються умови, які сприяють зростанню самоповаги людей в результаті формування соціальної, політичної, економічної та інституційної систем, орієнтованих на підвищення престижності особистості в суспільстві [4, с. 31-32].

На сьогоднішній день найгострішими проблемами розвитку соціально-економічної сфери територіальних громад є:

1. Невідповідність наявної в Україні системи адміністративно-територіального устрою сучасним умовам господарювання та вимогам ефективності публічної влади.
2. Недосконалість механізмів фінансово-бюджетного стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів [5, с. 83-88];
3. Недостатній рівень кадрового забезпечення органів місцевого самоврядування.
4. Недосконалість системи територіального розміщення об'єктів інфраструктури.
5. Невпорядкованість відносин власності, в тому числі і на об'єкти інфраструктури.
6. Недостатній рівень якості послуг, що надаються населенню органами місцевого самоврядування і об'єктами соціально-економічної сфери [6].

Реформа децентралізації є визначним суб'єктивним чинником у процесах соціально-економічного розвитку територій. В Україні цей процес розпочався у 2014 році з прийняття Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, законів України «Про співробітництво територіальних громад», «Про добровільне об'єднання територіальних громад», «Про військово-цивільні

адміністрації», «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» та «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» – щодо фінансової децентралізації [7, 8, 9, 10, 11, 12].

17 липня 2020 року Верховна Рада України прийняла Постанову «Про утворення та ліквідацію районів» [13]. Згідно з цим документом, тепер в Україні 136 районів. Старі 490 районів парламент ліквідував. До цього Урядом було затверджено перспективні плани формування територій 1470 спроможних територіальних громад 24 областей, які 100% охоплюють всю територію областей.

Концепцією реформування місцевого самоврядування і територіальної організації влади в Україні для забезпечення соціально-економічного розвитку території визначені, зокрема, такі шляхи і способи, як:

- надання трансфертів із державного бюджету безпосередньо кожному місцевому бюджету;
- визначення фінансовою основою здійснення органами місцевого самоврядування власних повноважень податків та зборів, які пов'язані з територією відповідної адміністративно-територіальної одиниці;
- закріплення за місцевими бюджетами частини коштів, що надходять від сплати податку на прибуток новостворених юридичних осіб, протягом п'яти років від дати інвестування в юридичну особу;
- надання органам місцевого самоврядування права регулювати ставки місцевих податків і зборів;
- надання органам місцевого самоврядування доступу до залучення кредитних ресурсів для інвестиційного розвитку шляхом спрощення процедур погодження запозичень і місцевих гарантій та збалансування їх із способами державного контролю, спрямованого на запобігання банкрутству об'єктів права комунальної власності;
- підвищення прозорості та ефективності використання бюджетних коштів шляхом запровадження програмно-цільового методу для всіх місцевих бюджетів;
- визначення матеріальною основою місцевого самоврядування майна, зокрема землі, що перебуває у власності територіальних громад сіл, селищ, міст (комунальній власності), об'єктів спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст, району, області, а також належної бази оподаткування;
- надання територіальним громадам права розпоряджатися земельними ресурсами в межах своєї території, об'єднувати свої майно та ресурси в рамках співробітництва територіальних громад для виконання спільних програм та ефективнішого надання публічних послуг населенню суміжних територіальних громад [14, с. 80-86].

Застосування цих інструментів Концепції, а також основних положень вищезазначеної законодавчої бази дало змогу за 6 років реформи децентралізації утворити 1469 територіальних громад (далі – ОТГ), у які добровільно об'єдналися 4882 громади. З них у 1438 територіальних громадах ЦВК призначило перші місцеві вибори, які відбулися 25 жовтня 2020 року [15].

Станом на 1.09.2020 року площа утворених ОТГ становила майже 47% від загальної площі України. В той же час в ОТГ та містах обласного значення проживає понад 70% населення України.

У 2020 році в Україні фінансування соціально-економічного розвитку територій за рахунок коштів державного бюджету сягнуло 101,9 млрд гривень (рис. 1). Із них майже 60% або 61,1 млрд грн було витрачено на відновлення і будівництво транспортної інфраструктури; 12,8% - на регіональний розвиток; 5,1% - розвиток сфери освіти; 4,9% - розвиток сільських територій; 4,3% – розвиток соціальної інфраструктури; 2,7% - вкладено у проекти пов'язані з транспортною інфраструктурою; 2,2% - надійшло до закладів, що відносяться до сфери культури; 2,0% - профінансовано реалізацію проектів, спрямованих на підвищення рівня енергоефективності; 0,8% - вкладено у об'єкти спортивної інфраструктури і 0,8% або 0,9 млрд грн - виділено на впровадження заходів, пов'язаних з екологічною безпекою [16].

Ефективне місцеве самоврядування в умовах децентралізації, та забезпечення ним поступального соціально-економічного розвитку відповідних територій має супроводжуватися збільшенням ресурсної та фінансової бази. Децентралізовані повноваження мають бути забезпечені відповідним ресурсом для якісного виконання.

Рис. 1. Державна підтримка соціально-економічного розвитку територій у 2020 році, млрд грн. [17]

Тому із внесенням змін до Податкового та Бюджетного кодексів, від 1 січня 2015 року місцевим самоврядуванням отримано більше фінансів для підвищення економічної спроможності.

Об'єднані громади здобули повноваження та ресурс, які мають міста обласного значення, зокрема – зарахування до місцевих бюджетів ОТГ 60% податку на доходи фізичних осіб на власні повноваження. Окрім того, на місцях повністю залишаються надходження від податків: єдиного, на прибуток підприємств і фінансових установ комунальної власності та податку на майно (нерухомість, земля, транспорт). Це призвело до суттєвого зростання доходів загального фонду бюджетів. Особливо це відчулося при здійсненні розрахунків на 1 мешканця територіальної громади (рис. 2).

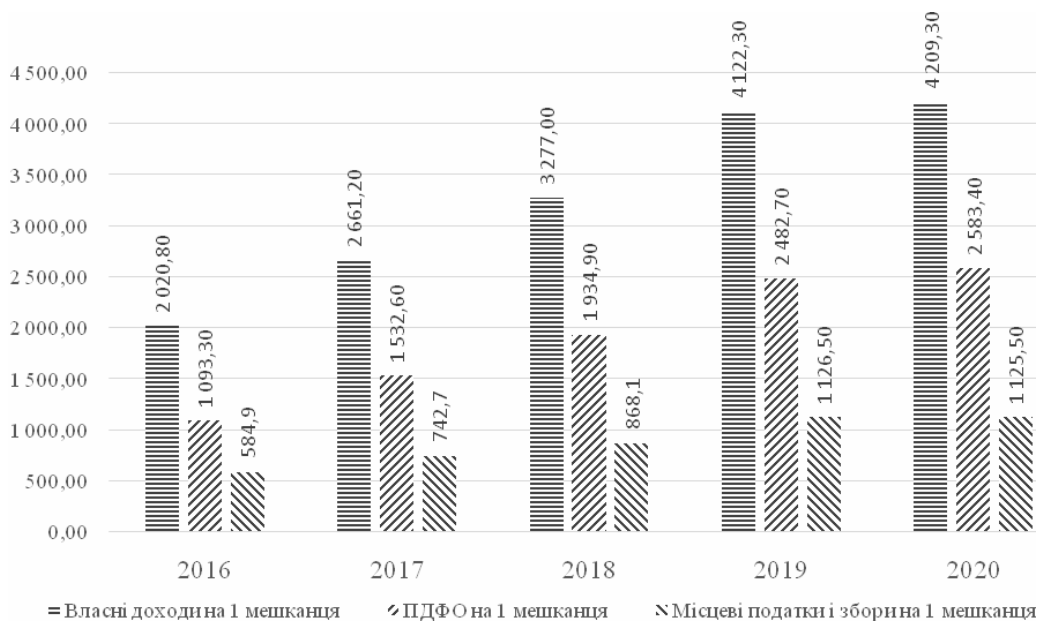

Рис. 2. Зростання рівня доходів загального фонду бюджетів на 1 мешканця за січень-липень 2016-2020 рр., % та грн. [16]

До того ж, ОТГ мають прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом (до реформи прямі відносини мали лише обласні та районні бюджети, бюджети міст обласного значення), для виконання делегованих державою повноважень їм надаються відповідні трансферти (дотації, освітня та медична субвенції, субвенція на розвиток інфраструктури громад тощо). Законодавчі зміни також надали право органам місцевого самоврядування затверджувати місцеві бюджети незалежно від дати прийняття закону про Державний бюджет.

Такі покращення вже дали перші помітні результати. Власні доходи місцевих бюджетів з 2014 по 2020 рік збільшилися більше, ніж на 230 млрд. грн. (з 68,6 млрд. грн. до 267 млрд. грн) (рис. 3). Це – реальний інструмент впливу на досягнення результату та відповідальність за довіру громад [17]. Його використання дозволило збільшити доходи загального фонду місцевих бюджетів у 2015 році – на 29,6 млрд грн, або на 44% в порівнянні з 2014 роком; а у 2019 році – на 206,6 млрд грн, або у 4 рази в порівнянні з 2014 роком.

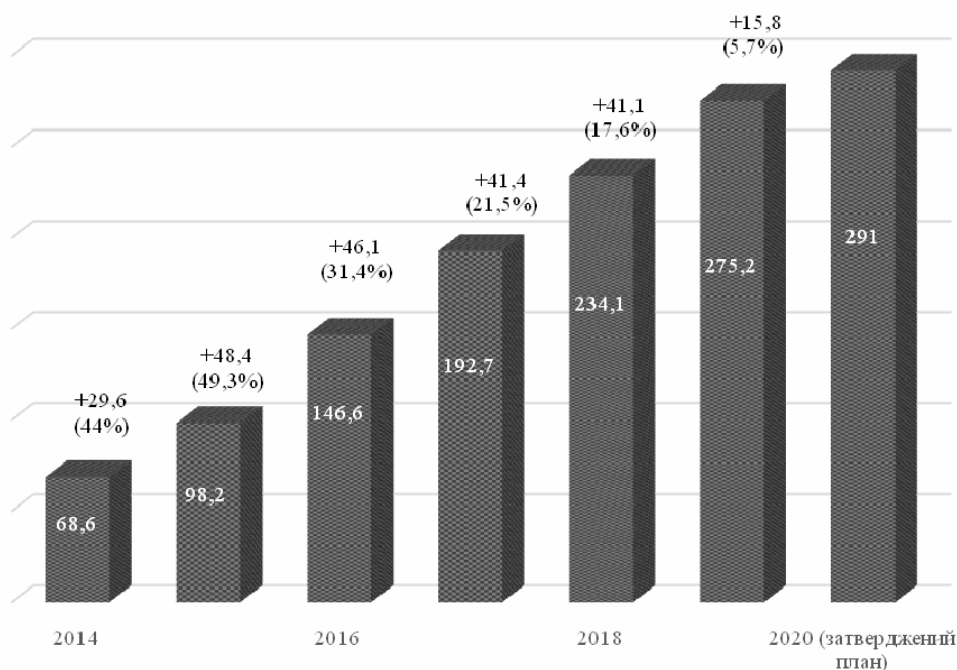

Рис. 3. Власні доходи загального фонду місцевих бюджетів, млрд грн. [16]

Об'єднані територіальні громади, крім зростання власних фінансових можливостей, у результаті децентралізації мають й інші інструменти забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку: здійснення зовнішніх запозичень, самостійне обрання установ з обслуговування коштів місцевих бюджетів відносно розвитку та власних надходжень бюджетних установ. Децентралізовано повноваження у сфері архітектурно-будівельного контролю та удосконалення містобудівного законодавства, органам місцевого самоврядування надано право самостійно визначати містобудівну політику.

Після прийняття низки законів щодо децентралізації повноважень і регулювання земельних відносин громади дістануть право розпоряджатися землями за межами населених пунктів. Верховною Радою України прийнято закони, які надають можливість децентралізувати частину повноважень щодо надання базових адміністративних послуг: реєстрацію нерухомості, бізнесу, місця проживання особи – передавши їх на рівень громад [16].

Висновки із цього дослідження і далі перспективи в цьому напрямку. Підсумовуючи вищезазначене можна стверджувати, що реформа децентралізації, розпочата 6 років тому, здійснила колосальний вплив на соціально-економічний розвиток територіальних громад по всій Україні. До позитивних зрушень необхідно віднести те, що територіальні громади отримали фінансову автономію і певну незалежність, поступово створюються комфортні умови проживання громадян шляхом розвитку інфраструктури населених пунктів; поліпшуються соціальні стандарти і підвищується якість послуг, які надаються населенню; досягнуто належного рівня надання освітніх послуг, що сприятиме повноцінному розвитку дітей; реформується система адміністративних і комунальних послуг; мешканці громад відчули свою відповідальність за розвиток територій, де вони проживають тощо.

До негативних наслідків децентралізації для соціально-економічного розвитку територіальних громад необхідно віднести: Недосконале і нестабільне законодавство; виникнення ризику соціально-економічної диференціації на заможні і бідні громади; відсутність системи контролю над органами місцевого самоврядування в питаннях законності їхньої діяльності; брак кваліфікації в процесі підготовки управлінців базового рівня.

Разом з тим перелічені негативні сторони процесу децентралізації не знижують його вагомості та не зменшують роль у соціально-економічному розвитку територій. Отже сьогодні головною метою територіальних громад в Україні є збереження позитивних тенденцій в економіці, залучення інвестицій; створення можливостей для реалізації стратегій місцевого розвитку; посилення контролю за соціально-економічним розвитком об'єднаних територій.

Список літератури.

1. Місцеве самоврядування в Україні: сучасний стан та основні напрями модернізації : наук. доп. / ред.кол.: Ю.В. Ковбасюк, К.О. Ващенко, В.В. Толкованов та ін.; Національна академія державного управління при Президентіві України. Київ. 2014. 128 с.
2. Патока І.В. Фінансове забезпечення сталого розвитку об'єднаних територіальних громад як складова ефективної децентралізації влади в Україні. *Ефективна економіка*. № 11. 2015. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4582> (дата звернення – 15.11.2020).
3. Яковлева Ю.К. Социально-экономическое развитие регионов Украины / Ю.К. Яковлева. *Економічний вісник Донбасу*. № 3, 2007. С. 84-87.
4. Максимова Т.С. Формування механізму діагностування та прогнозування економічного і соціального розвитку регіонів : дис. ... д-ра екон. наук : 08.10.01. Донецьк, 2004. С. 31-32.
5. Уманець Т.В. Стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів України на засадах фінансової децентралізації. *Економічний вісник Донбасу*. № 3(57). 2019. С. 83-88.
6. Децентралізація управління: переваги і ризики в умовах України. URL: <http://www.novageografia.com/vogels139-1.html> (дата звернення: 16.11.2020).
7. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : Розпорядження Кабінету міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (дата звернення: 15.11.2020).
8. Про співробітництво територіальних громад : Закон України від 17.06.2014 р. № 1508-VII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text> (дата звернення: 15.11.2020).
9. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 14.05.2020 р. № 157-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text> (дата звернення: 15.11.2020).
10. Про військово-цивільні адміністрації : Закон України від 24.02.2018 р. № 141-VIII / Верховна Рада України. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19#Text (дата звернення: 15.11.2020).
11. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин : Закон України від 01.01.2017 р. № 79-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-19#Text> (дата звернення: 15.11.2020).
12. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи : Закон України від 01.01.2017 р. № 71-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/71-19#Text> (дата звернення: 15.11.2020).
13. Про утворення та ліквідацію районів : Постанова Верховної Ради України від 17.07.2020 р. від 807-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text> (дата звернення: 15.11.2020).
14. Павлюк Н.В. Соціально-економічний аспект децентралізації державної влади: процеси реформування місцевого самоврядування в Україні. *Ефективність державного управління*. Вип. 44. 2015. С. 80-86.
15. Про призначення чергових місцевих виборів у 2020 році : Постанова Верховна Рада України від 15 липня 2020 року № 795-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/795-IX#Text> (дата звернення: 15.11.2020).
16. Реформа децентралізації. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/efektivne-vyaduvannya/reforma-decentralizaciyi> (дата звернення: 15.11.2020).
17. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/593/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B3__10.09.2020.pdf (дата звернення: 16.11.2020).

References.

1. Kovbasuk, Yu.V. Vashchenko, K.O. and Tolkovanov B.B. (2014), "Local self-government in Ukraine: the current state and main directions of modernization", *National Academy of Public Administration under the President of Ukraine*, Kiev, Ukraine, 128 p.
2. Potoka, I.V. (2015), "Financial provision of sustainable development of united territorial communities as a component of effective decentralization of power in Ukraine", *Efficient economy*, [Online], vol. 11, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4582> (Accessed 15 November 2020).
3. Yakovleva, Yu.K. (2007), "Socio-economic development of the regions of Ukraine", *Economic Bulletin of Donbass*, no. 3, pp. 84-87.

4. Maksimova, T.S. (2004), "Formation of the mechanism of diagnosing and forecasting of economic and social development of regions", Abstract of Dr. dissertation, Economy Science, Institute of Economic and Legal Research of the National Academy of Sciences of Ukraine, Donetsk, Ukraine.
5. Umanets, T.V. (2019), "Stimulating the socio-economic development of the regions of Ukraine on the basis of financial decentralization", *Economic Bulletin of Donbass*, vol. 3 (57), pp. 83-88.
6. Decentralization of management: advantages and risks in the conditions of Ukraine, available at: <http://www.novageografia.com/vogels139-1.html> (Accessed 16 November 2020).
7. The Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), The Order "On approval of the Concept of reforming local self-government and territorial organization of power in Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (Accessed 15 November 2020).
8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2014), The Law of Ukraine "On cooperation of territorial communities", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text> (Accessed 15 November 2020).
9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2020), The Law of Ukraine "On voluntary association of territorial communities", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text> (Accessed 15 November 2020).
10. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018), The Law of Ukraine "On military-civil administrations", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19#Text> (Accessed 15 November 2020).
11. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine "On amendments to the Budget Code of Ukraine on the reform of inter-budgetary relations", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-19#Text> (Accessed 15 November 2020).
12. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine "On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning Tax Reform" available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/71-19#Text> (Accessed 15 November 2020).
13. The Verkhovna Rada of Ukraine (2020), The Resolution "On the formation and liquidation of districts", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text> (Accessed 15 November 2020).
14. Pavlyuk, N.V. (2015), "Socio-economic aspect of decentralization of state power: processes of local self-government reform in Ukraine", *Efficiency of public administration*, vol. 44, pp. 80–86.
15. The Verkhovna Rada of Ukraine (2020), The Resolution "On calling regular local elections in 2020", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/795-IX#Text> (Accessed 15 November 2020).
16. Government portal (2020), "Decentralization reform", available at: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaciyi> (Accessed 15 November 2020).
17. Decentralization (2020), "Monitoring the process of decentralization of power and reform of local self-government", available at: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/593/%D0%9C%D0%BE%D0%BDi%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B3__10.09.2020.pdf (Accessed 16 November 2020).

Стаття надійшла до редакції 20.11.2020 р.